

Examination of Bilingual Children's Books in Terms of Turkish Language and Culture Teaching Program Themes: The Case of the Teda Project

Gamze Özdemir^{1,a,*}, Bayram Baş^{2,b}

¹Basaksehir M. Emin Sarac Secondary School, Istanbul, Türkiye

² Faculty of Education, Yıldız Technical University, Istanbul, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgment

"This study is a part of master's thesis

History

Received: 20/08/2022

Accepted: 01/12/2022

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright© 2017 by Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

ABSTRACT

The aim of this study was to determine whether the German-Turkish bilingual children's books published within the scope of the TEDA project are suitable for the themes and sub-themes of the Turkish and Turkish Culture lesson curriculum. In this study, qualitative case study method and the nested single case study design was used. Since the acquisition of the research objects was carried out during the period of the COVID-19 pandemic, the convenient sampling method was implemented. In this context, 24 of the 46 accessible books were included. In this study, document analysis method was preferred as a data collection tool and descriptive analysis and content analysis were used together in analysis phase. In order to provide trustworthiness of the study, interpretative validity criterias were implemented. As a result, it was seen that the themes of "environment, differences and coexistence", "me and my family", "human and nature" were the most represented themes in the books. Another result determined was that the related books are event-based and contain a scripting technique. With these aspects, they were thought to be elements that helps to teach Turkish culture.

Keywords: TEDA, bilingualism, bilingual children's books, Turkish and Turkish culture lesson

İki Dilli Çocuk Kitaplarının Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı Temaları Açısından İncelenmesi: Teda Projesi Örneği

Bilgi

#Bu çalışma yüksek lisans tezinin bir parçasıdır.

*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 20/08/2022

Kabul: 01/12/2022

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

Öz

Bu çalışmanın amacı, TEDA projesi kapsamında yayımlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı tema ve alt temalarına uygun olup olmama durumunu tespit etmektir. Çalışmada nitel durum çalışması çeşitlerinden iç içe geçmiş tek durum deseni tercih edilmiştir. Buna göre çalışma için "TEDA kapsamında yayımlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarında yer alan Türkçe ve Türk Kültürü dersi temaları" tekli durum olarak belirlenmiştir. İnceleme nesnelere elde edilmesi, COVID-19 salgını döneminde gerçekleştirildiği için kolay ulaşılabilir seçim metodu benimsenmiştir. Bu çerçevede ulaşılabilir 46 kitabın 24'ü çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada veri toplanma aracı olarak doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin analizinde ise betimsel analiz ve içerik analizi bir arada kullanılmıştır. Çalışmanın yorumlayıcı bakış açısıyla inandırıcılığı ve aktarılabirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda "çevre farklılıklar ve birlikte yaşama", "ben ve ailem", "insan ve doğa" temalarının kitaplarda en çok temsil edilen temalar olduğu görülmüştür. Tespit edilen bir diğer sonuç ise ilgili kitapların olay temelli olması ve senaryolaştırma tekniği içermesidir. Bu yönleri ile Türk kültürünü öğretmeye yardımcı bir öge olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: TEDA, iki dillilik, iki dilli çocuk kitapları, Türkçe ve Türk kültürü dersi

^a gms.gazi@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-7996-4990>

^b bayrambas@gmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0003-3569-9395>

How to Cite: Özdemir, G., & Baş, B. (2022). İki dilli çocuk kitaplarının Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı temaları açısından incelenmesi: Teda Projesi örneği. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(4):803-816

Giriş

2022 yılı itibarıyla, Dışişleri Bakanlığı verilerine göre 6,5 milyon Türk vatandaşı göçmen olarak Türkiye dışındaki ülkelerde yaşamaktadır. Bu nüfusun 5,5 milyon kadarı ise Batı Avrupa’da bulunmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı Dış Politika, [15.05.2022]). Türklerin, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı Avrupa ülkelerine göç etmeleri ile başlayan Avrupa’ya Türk işçi göçü süreci, Türkiye’nin birçok alanda ilgilenmesi gereken bir konu olarak süregelmektedir. 60 yılı aşkın süredir gündemde olan bu konu, haliyle birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren Türkiye ve Batı Avrupa ülkeleri arasındaki işçi göçü anlaşmaları ile o ülkelere giden Türk vatandaşlarının bu sorunları; yaşadıkları ülkeye uyum sürecinden Türkiye ile bağlarının güçlendirilmesine, onlara din hizmetlerinin sağlanmasından eğitim sorunlarına kadar birçok başlık altında ele alınabilmektedir. Bu durumu anlamak ve sorunlara yönelik genel bir bakış açısı çizmek için öncelikle göçün tanımına, sebeplerine ve sonuçlarına bakmak gerekmektedir. Böylece bu çalışmanın konusu ile ilişkili olan dil ve eğitim konularındaki sorunlara genel bir çerçeveden bakarak çözüm önerileri sunmak mümkün olacaktır.

Göç, farklı kaynaklarda farklı şekillerde ele alınarak tanımlanan bir kavramdır. TDK Türkçe Sözlük’e (2011) göre göç, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret; evden eve taşınma, nakil; taşınma sırasında götürülen ev eşyaları” olarak tanımlanmaktadır. Türkçe Sözlük’ün ilk tanımı ile paralellik gösteren bir diğer göç tanımı ise Göç Terimleri Sözlüğü’nde (2013) yer almaktadır: “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri.” Göçün tanımları farklılıklar gösterse de göçün temelde bir yer değiştirme süreci olduğunu ifade etmek mümkündür. Ancak göç olgusu tanımlarda belirtildiği gibi sadece yer değiştirme süreci ile sınırlı kalmamaktadır.

Göçlerin siyasi, sosyal, ekonomik birçok sebebi vardır ancak Türklerin Avrupa’ya göçlerinin temelinde yatan sebep ekonomiktir. Ekonomik temelli gerçekleştirilen bu göçler sonucunda 1960’lı yıllarda yaklaşık 780.000 Türk vatandaşı yurtdışına göç etmiştir. Dolayısıyla bu kadar yüksek sayıdaki bir göç hareketi, belli başlı sorunları da beraberinde getirmiştir. Göç eden ilk nüfusun yaşadığı en önemli problem, uyum ve dil sorunudur. Ailelerini yanına alan işçilerin eşlerinin ve çocuklarının da göç etmesi ile barınma, eğitim, işsizlik gibi sorunlar da ortaya çıkmıştır (Esenlikci ve Engin, 2019). Göç ile birlikte ortaya çıkan yukarıdaki problem durumlarının en önemli nedenlerinden biri de iki dilliliktir.

Bir bireyin birden fazla dil konuşması olarak tanımlanan iki dillilik; aslında bireysel, sosyal, kültürel, psikolojik, eğitimsel ve dilbilimsel birçok boyut içeren daha karmaşık bir olgudur (Bican, 2017; Bölükbaş Kaya, Hançer ve Golyenskaia, 2019). En genel tabirle iki dillilik,

bireyin dil gelişimini tamamlamadan herhangi bir nedenden dolayı farklı bir dile maruz kalma durumunu ifade eder. Buna göre birey dil gelişim sürecinde zihninde dil öğeleri ve kavramlar arasındaki ilişkiyi oluştururken zihinsel şemalarını, maruz kaldığı iki dilin öğelerine de dayandırır. Böylece düşünme yapısı ve zihinsel süreçleri tek dilli bireylere göre farklılık arz eder. Ancak iki dilliliğin sahip olduğu boyutlar ve karmaşık yapısı, alanyazında yapılan iki dillilik tanımlarının da farklılaşmasına ve tek bir tanımın yapılamamasına sebep olmaktadır. Alanyazında yer alan iki dillilik tanımlarına bakıldığında iki dilliliği, iki dilin de mükemmel konuşulması olarak tanımlayan görüşler mevcuttur. 1900’lü yılların ilk yarısında rastlanılan bu tanımlar, Bloomfield’a dayandırılmaktadır. Bloomfield’e (1973) göre iki dillilik, iki dili de ana dili seviyesinde (native-like-control of two languages) konuşabilmektir. Fakat bu tanımı, birçok iki dilliyi tanımın dışında bıraktığı için gerçekçi bulmayan ve bu görüşün aksine tanımlamalar yapan kişiler de olmuştur. Örneğin Macnamara (1967) iki dilliliği, ikinci dilde dört temel dil becerilerinden en az birine asgari düzeyde sahip olma durumu olarak açıklar. Bu iki uç noktada yapılan tanımlamalar için Beardsmore (1986), minimalist tanım ve maksimalist tanım ifadesini kullanır. Yine Halliday, McKintosh ve Stevens (1977), iki dillilik durumunu bir uça kendi ana dilinden başka bir dili konuşamayan tek dilli kişilerle başlayan, ikinci dillerini değişen oranlarda kullanan kişilerle devam eden ve sonunda her iki dilde de ustalaşmış kişilere ulaşan bir ölçeğe benzetir. Ölçeğin sonunda yer alan ve iki dili ustalıkla konuşan kişiler “ambilingual” olarak ifade edilir. Bireylerin iki dilli olma durumları üzerine yapılan bu tanımlamaların yanı sıra Bianco’nun (2010) yaptığı hedef kitle tanımlaması da dikkat çekmektedir.

Çalışmanın konusunu ilgilendiren iki dilli Türk çocuklarını Bianco (2010)’nun yaptığı bu hedef kitle tanımlaması çerçevesinde ele almak gerekir. Bianco’ya göre iki dilli eğitim 3 tip hedef kitleye hitap etmektedir. Bunlar:

1. Ülkedeki eğitim dili dışında bir ana dile sahip olan göçmen gruplar,
2. Siyasi nedenlerle sınırlarının değişmesi sonucunda oluşan yerli azınlık gruplar ya da önceden beri bölgesel azınlık olarak yaşayan gruplar,
3. Çoğunluk diline sahip olduğu halde iki dilli eğitim modelleri ile iki dilliliğe sahip olan (Kanada, İsviçre vb.) gruplar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Bu tanımdan hareketle Avrupa’ya göçmen olarak giden ailelerin çocuklarının birinci sıradaki kitle tanımlaması ile uyumlu olduğu görülmektedir. İki dilli olarak sınıflandırılmalarının yanı sıra ana dillerinin konuşulduğu ülke dışına göç etmeleri; dil ve kültür sorunları ile akademik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Şengül ve Çetin’in (2022) Almanya’daki iki dilli Türk çocuklarının ana dili öğrenme ve kullanma sorunlarına ilişkin veli görüşlerini inceleyen çalışmalarına bakıldığında yapılan veli görüşmeleri sonucunda söz varlığı ile ilgili bulgularda, katılımcıların büyük çoğunluğu (%73,33)

çocuklarının söz varlığını kötü/yetersiz olarak değerlendirmektedir. Şengül ve Toygar'ın (2021) Hollanda'da yaşayan iki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme durumları ile ilgili verilerle yaptıkları çalışmada ana dili öğrenimi ve kullanımında yaşanan sorunlara bakıldığında ilk sırada %36,36 ile sözcük dağarcığının yetersizliği belirtilmiştir. Bilgiç'in (2016) Fransa'daki Türk çocukları üzerine yaptığı çalışma da bunu destekler niteliktedir. Çalışmada öğrencilerin 2256 farklı kelimeyi yaygın olarak kullandığı ve yapılan uygulamada kelimeleri 88030 defa tekrar ettikleri görülmüştür. Bu durum kelime hazinelerinin son derece sığ olduğunu gösterir niteliktedir. Dil becerileri ve kelime hazinesindeki zayıflık akademik başarısızlığı da beraberinde getirmektedir. Nitekim durum, çalışmanın konu edildiği Almanya için de aynıdır. Ammermüller (2007) PISA sonuçlarına göre Almanya'daki en düşük başarıya sahip kitlenin Türk öğrenciler olduğunu belirlemiştir.

Şengül ve Yokuş'un (2021) İsveç'te yaşayan iki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme ve kullanma durumlarına ilişkin veli görüşlerini araştıran çalışmaları incelendiğinde çocukların en iyi konuştuğu/anladığı dil olarak %62,5 oranı ile İsveççe yanıtı verilmiştir. Bu da burada yaşayan iki dilli Türk çocuklarının toplum dilinin, ana dillerinden daha iyi olduğunu göstermektedir şeklinde yorumlanmıştır. Aynı çalışmada yer alan bir başka bulgu ise çocukların Türkçeyi kullanma sıklıkları ile ilgilidir. İlgili bulgular incelendiğinde Türkçe az (%37,50) ve orta (%37,50) düzeyde kullanılmaktadır. Ergüt'ün (2021) Türkçe ve Türk Kültürü dersi alan iki dilli Türk çocuklarının miras dil kaygıları üzerine yaptığı çalışması incelendiğinde aileden ya da yakın çevreden dinleyerek ve konuşarak öğrendikleri miras dillerinde düşük düzeyde konuşma kaygısı yaşadıkları; dinleme ve konuşma becerilerinde iki dili de dengeli bir şekilde kullandıkları ifade edilirken eğitim çevresinde öğrendikleri okuma becerisinde ağırlıklı olarak çoğunluk dilini kullandığı ifade edilmiştir. Yapılan çalışmalarda iki dilli Türk çocuklarının ana dillerinde sorunlar yaşadığı görülmektedir.

Yaşanan bu dil problemlerinin kültür bağlamında da kişiyi olumsuz etkilediği ifade edilebilir çünkü dil, kültürden bağımsız düşünülemez bir unsurdur. Karadağ ve Baş (2019) da çalışmalarında "Nitekim kendi ana dilini iyi bilmeyen bir çocuğun, kendi kültürünü öğrenmesi, içselleştirmesi ve aidiyet sorunu yaşamaması beklenemez." şeklinde benzer bir tespitte bulunmaktadır. İlgili sorunların temelinde ana dili bilmeme sorununun yattığı ve ana dili bilmeyen bir bireyin kültürünü de öğrenemeyeceği ifade edilmektedir. Aynı konuya yurt dışında yaşayan bir annenin çocuğu ile ilgili ifadesinde de dikkat çekilmektedir (Karadağ ve Baş, 2019): "...çocuğumun kendi kültürünü öğrenmesini istiyorum. Ama Türkçeyi bilmediği için bu çok zor oluyor." Kültür ve dil ilişkisini ortaya koyan bu örnekler sonucunda yukarıda ortaya konulan dil sorunlarının kültür öğrenimini de olumsuz etkilediği ifade edilebilir.

Yapılan bu çalışmada Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi (TEDA) ile Almanya'daki Türk çocukları

için iki dilli Türkçe-Almanca olarak basılan kitapların Türkçe ve Türk kültürü ders programında belirlenen tema ve alt temalarla ilişkilendirilmesinin bu sorunların aşılmasında yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun temel nedeni; okuma metinleri ile hem dil becerilerinin gelişimine yardımcı olunabileceği hem de kültürel öğelerin öğrencilere kazandırılabilmesi düşünülmektedir. Bunun yanında TEDA kitaplarının iki dilli olarak basılmış olmasının da iki dilli Türk çocuklarının içinde buldukları toplumun dilini öğrenmede, iki dildeki becerilerini karşılıklı olarak geliştirmede fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü iki dilliliğin doğasına bakıldığında bireylerin kavramları öncelikle ana dillerinde öğrenip daha sonra ikinci dillerine aktardıkları ifade edilmiştir. Nitekim Bianco (2008), göçmen çocukların ana dillerindeki dil yetkinliğinin ikinci dillerindeki dil yetkinliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu belirlemiştir. Bu araştırmaya göre iki dilli çocuklar kavramları önce ana dillerinde oluşturmakta, daha sonra ise ikinci dillerine aktarmaktadırlar. Dolayısıyla iki dili de destekleyen öğretim süreci ve materyalleri iki dilli çocuklar için son derece önemli hâle gelmektedir. Tekeli (2017), Almanya'daki Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretmenlerinin eksiklik olarak nitelediği durumlardan birinin okul kütüphanelerinin yetersizliği olduğunu belirtir. Dolayısıyla TEDA projesi çerçevesinde oluşturulan iki dilli kitapların Türkçe ve Türk kültürü derslerinin tamamlayıcısı ve program çerçevesinde kazandırılacak temaların destekleyicisi nitelikte olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu durumda iki dilde okuma eylemini düzenli bir şekilde gerçekleştiren öğrencilerin aynı zamanda iki dilde de yetkin bir iki dilli birey haline geleceği ve bu durumun kültür öğrenimini de destekleyeceği düşünülmektedir.

İlgili problem durumundan hareketle çalışmada aşağıda sunulan problem ve alt problem cümlelerine yanıt aranmaya çalışılmıştır:

TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı temalarına uygunluk durumu nasıldır?

1. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "Bayramlar ve Kutlamalar" alt temasına uygunluğu nasıldır?
2. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "Ben ve Ailem" alt temasına uygunluğu nasıldır?
3. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama" alt temasına uygunluğu nasıldır?
4. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "Geçmişe Açılan Kapı" alt temasına uygunluğu nasıldır?
5. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "Gezelim, Görelim" alt temasına uygunluğu nasıldır?
6. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının "İnsan ve Doğa" alt temasına uygunluğu nasıldır?

7. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının “Oyun ve Eğlence” alt temasına uygunluğu nasıldır?
8. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının “Sanat ve Edebiyat” alt temasına uygunluğu nasıldır?
9. TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı temalarına göre dağılımı nasıldır?

Bu sorulardan yola çıkarak bu çalışma ile TEDA projesi kapsamında hazırlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda yer alan tema ve alt temalara uygun olup olmama durumunun tespiti amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Nitel durum çalışmaları, araştırma için belirlenen durumu doğal bağlamı içinde ayrıntılı bir şekilde incelemeyi içermektedir. Bu desen, ayrıntılı inceleme için ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb. gibi etmenler çerçevesinde belirlenen “durum”un ele alınmasını gerektirmektedir. Durum çalışmaları içinde de iç içe geçmiş tek durum çalışması deseni, bu çalışma için seçilmiştir. İç içe geçmiş tek durum çalışması ise “bir durum çalışmasının ilgili durumu bütüncül ve tek bir ünite olarak ele alması” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Akar, 2019). Buna göre çalışma için “TEDA kapsamında yayımlanan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarında yer alan Türkçe ve Türk Kültürü dersi temaları” tekli durum olarak belirlenmiştir. Buna karşın temalar ve bunlara ait alt temaların varlığı tek durum içinde var olan birden fazla alt tabaka ve durumu temsil etmektedir. Bu nedenle, iç içe geçmiş tek durum deseni doğası gereği öncelikle betimsel analizle kitapta yer alan temaların tespit edilmesinden sonra içerik analizi ile bunların hangi alt temaya ait olduğu yorumlanmıştır.

Araştırmanın İnceleme Nesneleri

İnceleme nesnelere seçimde kolay ulaşılabilir durum inceleme nesnesi seçimi (Convenience Sampling) yöntemi kullanılmıştır. Bu seçim yöntemi araştırmacının diğer yöntemleri kullanmada sınırlayıcılığının bulunduğu durumlarda kullanılmaktadır (Patton, 2014; Suri 2011). COVID-19 salgını nedeniyle yaşanan kısıtlamalar bu yöntemin tercihinde etkili olmuştur.

İnceleme nesnelere, TEDA projesi kapsamında çevirisi gerçekleştirilen Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarıdır. TEDA; Türk kültür, sanat ve edebiyatı ile ilgili eserlerin çeviri ve yayım yolu ile yurt dışında tanıtılmasını amaçlayan ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen bir tanıtım ve destek programıdır. İnceleme nesnelere seçimde projede yer alan Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının temini için Kültür ve Turizm Bakanlığının TEDA birimi ile iletişime geçilmiş ve e-posta yolu ile yazışmalar gerçekleştirilmiştir.

İlgili yazışmalarda çevirisi yapılan kitapların araştırmacıya gönderilemeyeceği, birer baskısının sadece derleme kütüphanelerde bulunduğu ve İstanbul’da Beyazıt Halk Kütüphanesi’nde yer aldığı ifade edilmiştir. Yazışmaların ekinde Bakanlık tarafından TEDA kapsamında yayımlanan eserlerin bilgilerinin yer aldığı bir tablo paylaşılmıştır. İlgili tablo incelendiğinde Almanca-Türkçe iki dilli çocuk kitaplarının 57 tane olduğu tespit edilmiştir. Kütüphane katalogları tarandığında inceleme nesnesi olan 57 kitabın 11 tanesinin ulaşılamaz olarak belirtildiği görülmüştür. Kütüphane ile yapılan görüşmeler sonucunda kitapların sadece fotoğraflanmasına izin verilmiştir. COVID 19 salgınından ötürü yaşanan kısıtlamalar ve kısıtlı çalışma saatleri sebebi ile başta tespiti yapılan 46 kitabın tamamına ulaşmak amaçlanırken ulaşılan 24 inceleme nesnesi uzman görüşü de alınarak araştırma için yeterli bulunmuştur ve bu sayı %50’nin üzerinde bir temsil gücünü ifade etmektedir.

İnceleme nesnesi olan 24 kitap Çizelge 1’de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma problemine ilişkin yazılı ve görsel kaynakların incelenmesi daha ayrıntılı ve zengin çıkarımlar sağlaması bakımından önem arz etmektedir (Akturan ve Baş, 2013). Buna göre TEDA projesi kapsamında yer alan Almanca-Türkçe iki dilli 24 çocuk kitabının ve Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda yer alan tema ve alt temaların örtüşme düzeyinin ele alındığı bu çalışmada, verilerin toplanması için doküman incelemesi yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz ve içerik analizi bir arada kullanılmıştır. Betimsel analiz, araştırmacının kavramsal yapısının önceden açık bir şekilde belirlendiği durumlarda kullanılır. İçerik analizi ise toplanan verilerin derinlemesine analizini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre kitaplar, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı’nda yer alan tema ve alt temalar çerçevesinde betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz aşamasında programdaki tema ve alt temaların bu kitaplarda yer alıp almama durumuna bakılmış ve bu yer alıp almama durumu nicelleştirilmiştir. İçerik analizinde ise bulgu örneklerinde temalar ile ilgili bölümler derinlemesine analiz edilerek bulgularda hangi tema ve alt temalara atıflar yapıldığı belirlenmiştir.

İnanırlılık ve Aktarılabirlik

Durum çalışmaları, bir durumu doğal ortamı içinde ayrıntılı olarak ele alan bir araştırma yöntemidir. Aynı zamanda bu çalışmada hem içerik hem de betimsel analiz bir arada kullanılmıştır. Bu nedenlerden ötürü bu

çalışmanın yorumlayıcı bakış açısıyla inandırıcılığı ve aktarılabirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu noktada, araştırmacı yorumlarının geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak, nitel araştırmacının niteliğini arttırmak için önemli bir işlem olarak değerlendirilmektedir (Seale, 1999). Bu nedenle Maxwell'in (1992) belirlediği inandırıcılık ölçütlerinden yorumlayıcı geçerlilik ön planda tutulmuştur. Yorumlayıcı geçerlilik tanımı doğrultusunda çalışmada derinlemesine yorumlamalarla Türkçe ve Türk

Kültürü Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temaları ve alt temaları ortaya koyan her türlü ayrıntıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında nitel yorumlamaların geçerlilik ve güvenilirliği için verilerin yorumlanması tamamlandıktan sonra çalışmanın dışında bulunan bir araştırmacıya çalışma verileri ve yapılan yorumlar gösterilerek dışsal bir denetim sağlanmıştır. Belirtilen bu işlemlerin çalışmanın inandırıcılığına ve aktarılabirliğine katkı sağladığı düşünülmektedir. (Miles, Huberman&Saldana, 2014).

Çizelge 1. Çalışmanın inceleme nesnelere

Sıra	Kitap Adı	Yazar
1.	Çikolata Çocuk	Aytül Akal
2.	Dilek Ağacı	Aytül Akal
3.	Kızamık Olan Fil	Aytül Akal
4.	Kimin Yatağı Uçuyor?	Aytül Akal
5.	Küçük Kertenkele	Aytül Akal
6.	Ormandaki Apartman	Aytül Akal
7.	Rengini Arayan Top	Aytül Akal
8.	Yaramaz Trafik Lambası	Aytül Akal
9.	Alaaddin'in Geveze Su Boruları	Behiç Ak
10.	Büyükanne ve Miyop Ejderha	Behiç Ak
11.	Gökdelene Giren Bulut	Behiç Ak
12.	Kedilerin Kaybolma Mevsimi	Behiç Ak
13.	Uyurgezer Fil	Behiç Ak
14.	Kuşlar Kralı Kim Olacak?	Gülsüm Cengiz
15.	Gukki Küçük Karga	Melike Günyüz
16.	Gukki Küçük Karga/Dostlarım Gibi Olmak İstiyorum	Melike Günyüz
17.	Bana Derler Küp Cadısı	Nur İçöz
18.	Bugün Ne Cadılık Yaptım?	Nur İçöz
19.	Güneşe Tırmanan Çocuk	Nur İçöz
20.	Nur Ana	Nuran Turan
21.	Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda	Nuran Turan
22.	Bacaksız Okulda	Rıfat İlğaz
23.	Babamın Gözleri Kedi Gözleri	Sevim Ak
24.	Uçurtmam Bulut Şimdi	Sevim Ak

Bulgular

Bu bölümde, TEDA projesi kapsamında yayımlanan Almanca-Türkçe iki dilli 24 çocuk kitabı Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temalara ve alt temalara uygun olup olmama durumu açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmacının inceleme nesnesi olan 24 çocuk kitabında tespit edilen temaların dağılımı Çizelge 2'de sunulmuştur. Tema ve alt temalara dair nicel veriler Çizelge 3,4,5,6,7,8,9 ve 10'da gösterilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde en fazla sıklık gösteren alt temalarla ilgili örneklere ilgili alt başlıklarda yer verilmiştir.

“Bayramlar ve Kutlamalar” Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 5 tanesinde (bk. Çizelge 2) “bayramlar ve kutlamalar” temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular ilgili temanın 18 alt temasından 6 tanesini örnekleyen niteliktedir: *“bayramlar, dini ve millî bayramlar, doğum günü, düğün, gelenek ve görenekler, önemli günler.”*

Çizelge 2. Temaların inceleme nesnelere göre dağılımı

Kitap Adı	Bayramlar ve Kutlamalar	Ben ve Ailem	Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yasama	Geçmişe Açılan Kapı	Gezelim Görelim	İnsan ve Doğa	Oyun ve Eğlence	Sanat ve Edebiyat
Çikolata Çocuk		X				X		
Dilek Ağacı		X	X					
Kızamık Olan Fil		X				X		
Kimin Yatağı Uçuyor?		X	X			X		
Küçük Kertenkele			X					
Ormandaki Apartman		X	X			X		
Rengini Arayan Top		X	X					
Yaramaz Trafik Lambası			X					
Alaaddin'in Geveze Su Boruları	X	X	X					
Büyükanne ve Miyop Ejderha		X	X			X		
Gökdelene Giren Bulut			X			X	X	
Kedilerin Kaybolma Mevsimi		X	X			X		
Uyurgezer Fil		X	X			X	X	
Kuşlar Kralı Kim Olacak?		X	X			X		
Gukki Küçük Karga		X	X				X	
Gukki Küçük Karga/Dostlarım Gibi Olmak İstiyorum		X	X					
Bana Derler Küp Cadısı	X	X	X		X	X	X	X
Bugün Ne Cadılık Yaptım?		X	X			X		
Güneşe Tırmanan Çocuk	X	X	X	X	X	X	X	
Nur Ana		X	X	X	X	X	X	X
Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda	X	X	X	X	X	X	X	X
Bacaksız Okulda		X	X					
Babamın Gözleri Kedi Gözleri		X	X			X	X	
Uçurtmam Bulut Şimdi	X	X	X	X	X	X	X	

Çizelge 3. Bayramlar ve kutlamalar teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
anmalar	0
asker uğurlama	0
Atatürk ve 23 Nisan	0
bayramlar	4
dini ve millî bayramlar	2
doğum günü	1
düğün	7
festivaller	0
gelenek ve görenekler	4
kandil geceleri	0
kına gecesi	0
kurtuluş günleri	0
kutlamalar	0
mevsimlik bayramlar	0
nevruz	0
önemli günler	5
resmî bayramlar	0
yıl dönümleri	0

Düğün alt temasının görülme sıklığı 7'dir ve temanın en fazla sıklık gösteren alt temasıdır. Bu alt temayı 5

sıklık ile *önemli günler* alt teması ve 4 sıklık ile *bayramlar* ile *gelenek ve görenekler* alt temaları takip etmektedir. *Doğum günü* alt temasının 1 görülme sıklığı ile temanın en az sıklık gösteren alt teması olduğu tespit edilmiştir. 12 alt tema ile ilgili ise bulguya rastlanmamıştır.

Tema ile ilgili bazı bulgu örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Düğün alt teması.

Derken heyecanla beklenen **düğün günü** gelip çattı. O gün sabah erkenden kulakları sağır eden top atışları yapıldı. Kırk bir parelik atış, **sünnet düğününün** başladığını herkese duyurdu. (Nuran Turan / Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.60)

Önemli günler alt teması.

Anneannem bile **babalar gününü** kutlamaya gelmişken tek öpücük beni kurtarmaz. Hemen bir çare düşünmeliyim. ...Kitapçı Ceyhan teyze de belli ki **babalara özel hediyeliklerle** donatmış her yeri. (Nur İçöz / Bana Derler Küp Cadısı, s.98)

Bayramlar alt teması.

İki gün tatil görse babam yerinde duramaz. Hemen bir yerlere gitmek için planlar yapmaya başlar. Hele bu yıl olduğu gibi **Kurban Bayramı** ile **Cumhuriyet Bayramı**

üst üste gelince koca bir hafta bizim oldu. (Nur İçöz / Bana Derler Küp Cadısı, s.44)

"Biz **bayram ziyaretine** gideceğiz, canınız belki çay ister diye size semaver getirdim." dedi. (Nur İçöz / Bana Derler Küp Cadısı, s.54)

Gelenek ve görenekler alt teması.

Babam "İlk gün **büyüklerin ellerini öperiz**, sonra ver elini Bursa." dedi. (Nur İçöz / Bana Derler Küp Cadısı, s.44)

"Ben ve Ailem" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 21 tanesinde (bk. Çizelge 2) "ben ve ailem" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular ilgili temanın 35 alt temasından 25 tanesini örnekleyen niteliktedir: *aile, ailemle iletişim, ana dilim, arkadaşlık, büyüklerimiz, dayanışma, dostluk, eğitim, eğitim süreci, gelenekler, göç, gurbet, hayaller, hemşehri, hısım akraba, inançlar, kurallar, memleket, meslek seçimi, okul, saygı, selamlaşma, sevgi, tanışma, yardımlaşma.*

Aile alt temasının 102 sıklık ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 67 sıklık ile *arkadaşlık* alt teması ikinci sırada yer alırken 53 sıklık ile *okul* alt teması üçüncü sırada yer almaktadır. En az sıklık gösteren alt temalar ise 1 sıklık ile *gelenekler* alt teması ile *hemşehri* alt temasıdır. 10 alt tema ile ilgili ise bulguya rastlanmamıştır.

Tema ile ilgili bazı bulgu örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

Aile alt teması.

Babası, Karga Gukki'ye "Seninle gurur duyuyorum oğlum!" diyor. (Melike Günyüz / Küçük Karga Gukki, s.4)

Annesi, babası ve kardeşleri Gukki'yi dinlemekten hiç bıkmıyor. (Melike Günyüz / Küçük Karga Gukki, s.7)

Arkadaşlık alt teması.

"Mavi boya kalmadı ama biz **arkadaş** değil miyiz?" (Aytül Akal / Rengini Arayan Top, s.13)

"Teşekkür ederim. Hepiniz çok iyi **arkadaşsınız...**" demiş öteki toplara. (Aytül Akal / Rengini Arayan Top, s.15)

Okul alt teması.

Sihirli değnek yaşlı karı kocanın o güzel bahçesini **okul bahçesine**, kocaman evini de bir **okula** dönüştürüvermiş. ...Artık **sınıftan sınıfa** koşan, bahçede oynayan sürüyle çocuk varmış çevrelerinde. (Aytül Akal / Dilek Ağacı, s.11)

"Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 22'sinde (bk. Çizelge 2) "çevre, farklılıklar ve birlikte yaşama" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 26 alt temasından 25 tanesini örnekleyen niteliktedir. Kendisine ait bulguya rastlanmayan alt tema ise *kültürler arası* alt temasıdır.

52 sıklık ile *ben ve çevrem* alt teması en çok veriye sahip olan alt temadır. Bu alt temayı 29 sıklık ile *iletişim*

ve 23 sıklık ile *paylaşma* alt temaları takip etmektedir. 1 sıklık ile en az veriye sahip alt temalar ise şunlardır: *farklı diller ve kültürler, diller, evrensel değerler, kültürler arası iletişim, ortak yaşam.*

Çizelge 4. Ben ve ailem teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
aile tarihî	0
aile	102
ailemle iletişim	27
ana dilim	4
arkadaşlık	67
büyükkelçilik	0
büyüklerimiz	37
dayanışma	10
dostluk	7
eğitim süreci	21
eğitim	20
gelecek	0
gelenekler	1
göç	2
gurbet	3
hayaller	31
hemşehri	1
hısım akraba	14
inançlar	3
konsolosluk	0
kurallar	2
memleket	8
meslek seçimi	3
okul	53
saygı	2
selamlaşma	3
sevgi	42
sıla	0
sorumluluk	0
soy ağacı	0
tanışma	4
Türkçe	0
Türkiye'de eğitim	0
vatan	0
yardımlaşma	34

Tema ile ilgili bazı bulgu örnekleri aşağıda yer almaktadır:

Ben ve çevrem alt teması.

Aynalarını çok sevdim. Adını **Aynalı Kadın** koydum. Artık yoldan geçerken onun aynalarından görünmek için çaba göstereceğim. (Sevim Ak / Babamın Gözleri Kedi Gözleri, s.18)

Sütçü Mehmet amca bu sabah bana babamı sordu. "Nerede?" dedi. "Hiç göremiyorum." **Hurdacı Engin** amca yanımızdan geçerken durdu. (Sevim Ak / Babamın Gözleri Kedi Gözleri, s.60)

İletişim alt teması.

"Arkadaşlar, hep **birlikte konuşmalıyım. Sırayla, söz alarak konuşalım.**" diye uyardı leylek. Bunun üzerine sesler kesildi. ...Bazıları **kanatlarını kaldırarak söz istediler. İlk söz kırlangıca verildi.** (Gülsüm Cengiz / Kuşlar Kralı Kim Olacak?, s.13)

Bunun üzerine leylek **söz isteyen** papağana konuşması için işaret etti. ...Kuşlar, önce **onu saygıyla ve sabırla dinlediler.** Ama bir süre sonra **sıkılmaya başladılar.** Çünkü herkesin bildiği şeyleri, bir kere daha, **üstelik ayrıntılara girerek anlatıyordu.** Kuşlar onun **sözünü bitirmesini sabırla beklediler ama o hala konuşuyordu.** (Gülsüm Cengiz / Kuşlar Kralı Kim Olacak?, s.14)

Paylaşma alt teması.

Büyüdüğün için belki artık sihirli yatağın olmayacak ama bir uçan dairen olabilir. Ne dersin? **Uçan daireme binmek ister misin?** ... Zaten sihirli yatakla yeterince uçmuştum. **Bundan sonra başka bir çocuk uçsun artık.** (Aytül Akal / Kimin Yatağı Uçuyor?, s.15)

Çizelge 5. Çevre, farklılıklar ve birlikte yaşama teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
adil olma	2
anlaşma	4
barış	2
ben ve çevrem	52
birlikte yaşama	21
farklı diller ve kültürler	1
diller	1
eşitlik	3
evrensel değerler	1
farklı diller	5
farklı kültürler	13
göç	2
iletişim	29
inançlar	8
insan hakları	9
iş birliği	20
kültürler arası iletişim	1
kültürler arasılık	0
ortak yaşam	1
paylaşma	23
saygı	11
sevgi	12
sorumluluk	10
tanıma biçimleri	19
uyum	13
uzlaşma	2

"**Ben rengimden biraz verebilirim sana.**" diyerek sıçramış ve renksiz topa vurmuş. ...**O da sıçrayıp renksiz bir topta yemyeşil bir iz bırakmış.** (Aytül Akal / Rengini Arayan Top, s.13)

"Geçmişe Açılan Kapı" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 4 tanesinde (bk. Çizelge 2) "Geçmişe Açılan Kapı" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 19 alt temasından 6 tanesini örnekleyen niteliktedir: *Atatürk, efsaneler, halk hikâyeleri, Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı toplumunda birlikte yaşama kültürü, tarihî kahramanlar.*

Sıklığı en fazla olan tema 21 sıklık ile *tarihî kahramanlardır* ve onu 13 sıklık ile *Osmanlı İmparatorluğu* alt teması takip etmektedir. *Atatürk* alt teması ile *Osmanlı toplumunda birlikte yaşama kültürü* alt teması 1 sıklıkla en az veriye sahip alt temalardır.

Çizelge 6. Geçmişe açılan kapı teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
Atatürk	1
bağımsız Türkiye	0
çağdaşlaşan Türkiye	0
Dede Korkut hikâyeleri	0
destanlar	0
efsaneler	2
halk hikâyeleri	3
Türklerin İslamiyet'i kabulü	0
ilk Türk İslam Devletleri	0
İslamiyet ve birlikte yaşama kültürü	0
masallar	0
Millî Mücadele	0
Orta Asya İlk Türk Devletleri	0
Osmanlı İmparatorluğu	13
Osmanlı toplumunda birlikte yaşama kültürü	1
tarihî kahramanlar	21
tarihsel süreç içinde Türklerin yerleştiği bölgeler	0
tarihte Avrupalı karakterler gözüyle Türkler ve Türk kültürü	0
Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu	0

Tema ile ilgili bazı bulgu örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Tarihi kahramanlar alt teması.

Mevlana şöyle der: "Yine gel, yine gel,/Her ne isen yine gel,/Kâfirsən, ateşe tapıyorsan,/Putu tapıyorsan bırak da gel.../Bu bizim kapımız,/Umutsuzluk kapısı değil,/Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da/Yine gel!" (Nuran Turan / Nur Ana, s.33)

Yalnızca dileyeceksin. İsteyen, istemesini bilen herkesi arzusuna kavuşturacak yüce bir güç var. Ona

çeşitli adlar veriyorlar: Allah, Tanrı, God, Rab, Yaratan gibi. Hani **Yunus Emre**'nin "Bir ben vardır bende benden içeri." dediği ben bu. Bizim yaptığımız yalnızca o gücü eyleme geçirmek. (Nuran Turan / Nur Ana, s.61)

Osmanlı İmparatorluğu alt teması.

...aslında **III. Mustafa** yani o sünnet düğünündeki şekerden yapılmış hayvan heykellerine sevinçle bakan küçük şehzade gerçekten padişah oldu... (Nuran Turan / Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.82)

Lale Devri adıyla anılan döneme ilgi duyduğunu gördü. ...**Sultan III. Ahmet**'in güzel sanatlara düşkünlüğü ülkesinde sanatçıların yetişmesine yol açmıştı... (Nuran Turan / Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.88)

...**Osmanlı Devleti**'nde ise Avrupa'dan ancak **III Ahmet** zamanında getirilmişti matbaa makineleri. (Nuran Turan / Uzaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.92)

"Gezelim Görelim" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

Çizelge 7. Gezelim görelim teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
bölgeler	0
coğrafi özellikler	0
dağlar	1
ırmaklar	0
iklim	0
komsular	0
kültürel mekânlar	0
memleket	0
ovalar	0
şehirlerimiz	13
tarihî ve turistik mekânlar	12
tatil	19
turizm	1
Türk mutfağı	10
Türkiye	0
Türkiye'nin doğal güzellikleri	0
yemekler	17
yerel kültürler	0
yolculuk	15
yöresel lezzetler	2
dünya ülkeleri ve Türkiye	0

İncelemeye konu olan 24 kitabın 5 tanesinde (bk. Çizelge 2) "Gezelim Görelim" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 21 alt temasından 9 tanesini örnekleyen niteliktedir: *dağlar, şehirlerimiz, tarihî ve turistik mekânlar, tatil, turizm, Türk mutfağı, yemekler, yolculuk, yöresel lezzetler.*

19 veri ile *tatil* alt teması ilk sırada yer alırken 17 sıklık ile *yemekler* ve 15 sıklık ile *yolculuk* alt temaları bu alt temayı takip etmektedir. *Dağlar* alt teması ve *turizm* alt teması 1 sıklıkla en az veriye sahip alt temalardır.

Tema ile ilgili bazı örnekler ise aşağıda gösterilmiştir:
Tatil alt teması.

Bu yıl ilk kez **bir tura katılmaya** karar verdik. Bizimkilerde bir heyecan, görme gitsin. Gazetelerin **gezi sayfaları** odanın ortasına açıldı. Kahvaltıda, yemekte hep bu konu tartışıldı. Anlayacağınız günlerce, gecelerce sürdü evde **tatil hayalleri**. Annem bir yeri, ablam başka bir yeri isteyip durdu. (Nur İçöz / Bana Derler Küp Cadısı, s.18)

Yaz tatilini kim sevmeyiz? Cengiz için de yorucu okul günlerinden sonra **denize girmek, kumlarda oynamak, tarlalarda koşmak tatili geçirmenin en güzel yoluydu. Sabahları erkenden uyanıp denize koşuyordu. Bazen saatlerce suya dalıp çıkıyor, mavi dalgalarla oynayıp duruyordu.** (Nur İçöz / Güneşe Tirmanan Çocuk, s.14)

Yemekler alt teması.

"Doğru, hiç ahtapot avı görmedim. Bir keresinde **ahtapot salatası** yemiştım bir restoranda. Bir de annem **ızgarasını** yapar." dedi Yaşar. (Nuran Turan / Nur Ana, s.8)

"Evet, biz İzmirliyiz. Ben **kabak çiçeği dolmasını** çok severim." ..."Anladım. Biz de İzmirliyiz. Annem de güzel yapar **kabak çiçeği dolmasını.**" (Nuran Turan / Nur Ana, s.9)

Yolculuk alt teması.

Milas ayrımından dağ yoluna vurduklarında virajlı, derin uçurumlarla kesilmiş yolun sonunda müthiş bir güzellikle karşılaşacaklarını ummuyorlardı doğrusu. Dağın tepesinde bir an solukları kesilir gibi oldu. Babası, **"Bu manzarayı doya doya seyretmeden yola devam etmem."** diyerek daracık yolun kenarına çekip durdurdu arabasını. ...**Hemen otomobile binip sabırsızlıkla yola devam ettiler. Çok geçmeden, dağ yolunun dev çamları arasından bodur zeytin ağaçlarıyla kaplı inişe geçmişlerdi. Birkaç kıvrım daha ve dümdüz bir köy yolu.** (Nur İçöz / Güneşe Tirmanan Çocuk, s.48)

"İnsan ve Doğa" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 16 tanesinde (bk. Çizelge 2) "İnsan ve Doğa" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 16 alt temasından 13 tanesini örnekleyen niteliktedir: *atıklar ve geri dönüşüm, beslenme, bitkiler ve hayvanlar, canlılar ve hakları, çevreye bağlı yemek kültürleri, doğal afetler, doğal zenginlikler, hayvan türleri, kıyafetler, kişisel bakım, sağlık, tabiat olayları, takvim.*

Çizelge 8. İnsan ve doğa teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
atıklar ve geri dönüşüm	4
beslenme	6
bitkiler ve hayvanlar	67
canlılar ve hakları	12
çevreye bağlı yemek kültürleri	7
doğal afetler	3
doğal zenginlikler	1
hayvan türleri	6
kıyafetler	12
kişisel bakım	4
kişisel sorumluluklar	0
sağlık	13
tabiat olayları	10
takvim (yıl, mevsim, ay, hafta, gün, saat)	5
tarihî ve kültürel yeme alışkanlıkları	0
Türkiye'ye özgü canlılar	0

67 sıklıkla ilk sırada yer alan alt tema *bitkiler ve hayvanlar* alt temasıdır. 13 veri ile *sağlık* alt teması ikinci sırada yer alırken 12 veri ile *canlılar ve hakları* ile *kıyafetler* alt temaları üçüncü sırada yer almaktadır. *Doğal zenginlikler* alt teması ise 1 sıklık göstermektedir. *Kişisel sorumluluk, tarihî ve kültürel yeme alışkanlıkları, Türkiye'ye özgü canlılar* alt temaları ile ilgili ise veri görülmemiştir.

Tema ile ilgili bazı örnekler ise aşağıda yer almaktadır:

Bitkiler ve hayvanlar alt teması.

Kadının sağında, solunda, üzerinde hatta ceplerinde **bir sürü kedi** varmış. Koko şaşkın kadına bakmış. Kadın, "Aşağısı binlerce arabanın dönen tekerleriyle dolu. **Zavallı kedilere yaşayacak yer kalmadı. N'apım? Ben de onları buraya çıkardım.**" demiş. (Behiç Ak / Gökdelene Giren Bulut, s.16)

"Oyun ve Eğlence" Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 9 tanesinde (bk. Çizelge 2) "Oyun ve Eğlence" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 28 alt temasından 11 tanesini örnekleyen niteliktedir: *eğlence, geleneksel Türk gölge oyunu, hobiler, kelime oyunları, oyun, oyun alanları, oyuncak, sokak oyunları, strateji oyunları, şarkı, şarkı söyleme.*

17 sıklıkla *eğlence* alt teması ilk sırada yer alırken 11 sıklık ile *şarkı söyleme* alt teması ikinci sırada yer almaktadır. *Geleneksel Türk gölge oyunu, kelime oyunları, strateji oyunları* alt temaları ise 1 sıklık ile en az tekrar eden alt temalardır.

Tema ile ilgili bazı örnekler ise aşağıda sunulmuştur:

Eğlence alt teması.

Bulutlara tepeden bakmak **çok zevkliymiş** ama "Aşağısı kadar **eğlenceli** değil burası." diye düşünürmüş Koko. (Behiç Ak / Gökdelene Giren Bulut, s.7)

Şehzadeleri eğlendirmek, sünnet acısını unutturmak için hazırlanan **eğlence programında** neler yoktu neler! **Cambazlar, sihirbazlar, masal anlatıcıları...** (Nuran Turan / Uzunyaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.46)

Düğün alayında cambazlar çocukları eğlendirmek için gösteriler yapıyorlardı. İp cambazlarının yanı sıra, keskin kılıçlar üzerinde yalın ayak yürüyenler, içi su dolu koca koca küpleri dökmeden başının üstünde taşıyanlar vardı... (Nuran Turan / Uzunyaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.68)

Şarkı söyleme alt teması.

Çok güzel **şarkılar söylediği** için... (Melike Günyüz / Gukki Küçük Karga, s.4)

...onlara **en güzel şarkılarını söylüyor.** (Melike Günyüz / Gukki Küçük Karga, s.10)

Çizelge 9. Oyun ve eğlence teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
bilmece	0
boş zaman	0
bölgelere göre çocuk oyunları	0
dijital oyunlar	0
eğlence	17
ezgili oyunlar	0
geleneksel Türk gölge oyunu	1
halk oyunları (folklorik oyunlar)	0
hobiler	3
kelime avı	0
kelime oyunları	1
lunapark	0
mani	0
manili oyunlar	0
mizahi fıkra	0
ninni	0
oyun alanları	3
oyun	7
oyuncak	2
sokak oyunları	2
strateji oyunları	1
şarkı	2
şarkı söyleme	11
şehir avı	0
tekerleme	0
tekerlemeli oyunlar	0
türkü	0
türkü söyleme	0

Şarkılarını söyledikten sonra bülbüller onu övüyor: ...Ne de **güzel şarkılar söylüyorsun.** (Melike Günyüz / Gukki Küçük Karga, s.12)

Bizim Gukki şimdi kurbağaların baş şarkıcısı. Hem **şarkı söylüyor** hem alkış alıyor. (Melike Günyüz / Gukki Küçük Karga, s.18)

“Sanat ve Edebiyat” Temasına Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelemeye konu olan 24 kitabın 3 tanesinde (bk. Çizelge 2) “Sanat ve Edebiyat” temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 23 alt temasından 7 tanesini örnekleyen niteliktedir: *el sanatları, müzik aletleri, Türk edebiyatı, Türk sanatı, Türk şair ve yazarlar, Türkçe basılı yayınlar, ud.*

Türk edebiyatı alt teması 14 sıklık ile en çok tekrar eden alt tema iken *Türk sanatı* alt teması ise 1 sıklıkla en az tekrar eden alt temadır.

Çizelge 10. Sanat ve edebiyat teması ve alt temalarına dair nicel veriler

Alt Tema	Sıklık
camî	0
çocuk şarkıları	0
dünya kültürel mirasına Türklerin katkıları	0
el sanatları	3
han	0
kale	0
kopuz	0
küllîye	0
medrese	0
müzik aletleri	5
oyuncak yapımı	0
saz	0
semboller	0
simgeler	0
sivil mimari eserler	0
türbe	0
Türk edebiyatı	14
Türk müziği	0
Türk sanatı	1
Türk şair ve yazarlar	2
Türkçe basılı yayınlar	3
Türkçe televizyon kanalları	0
ud	2

Tema ile ilgili bazı örnekler ise aşağıda gösterilmiştir:

Türk edebiyatı alt teması.

Nur Ana "Yaşar doğru söylüyor. Simyacı'nın yazarı **Mesnevi'de** yer alan hikâyelerden yararlanmış. (Nuran Turan / Nur Ana, s.29)

Düşüncelerimi açıklamak için **Mevlana'nın altı ciltlik Mesnevi'sinden** faydalanacağım. **Mesnevi aslında Farsça beyitlerden oluşmuştur.** Dünyayı Mevlana'nın benliğinden yansıyan şekilde algılayabilme yeteneğini ancak onu okuyup anlayarak elde edebilirsiniz. Onu yalnızca okumak yetmez. Mevlana düşüncelerini; **atasözleri, özdeyişler, deyimler, mısralar ve hikâyeler** arasına gizlemiştir. (Nuran Turan / Nur Ana, s.33)

Bu, **şair Nedim'in ünlü İstanbul şiiiriydi:** Bu İstanbul şehrinin değeri ölçülemez/Cennet altında mıdır üstünde midir nedir/Bu ne görkemli bir güzelliştir. (Nuran Turan / Uzunaylı Çocuk Ulya Topkapı Sarayı'nda, s.94)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, TEDA projesi kapsamında yayımlanan Almanca-Türkçe iki dilli 24 çocuk kitabı Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı tema ve alt temalarına uygunluğu açısından incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlardan ilki bu kitapların kültür öğretimi destekleyici nitelikte olmasıdır. Çünkü Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nda dil kazanımları etkinlikler yolu ile verilirken kültürel öğeler temaya uygun seçilen ve tema boyunca senaryolaştırma tekniği kullanılan metinler aracılığı ile doğal olarak verilmektedir (Karadağ ve Baş, 2019). İlgili kitaplar da olay temelli olduğundan bu kitaplardaki senaryolaştırma, ders materyalleri ile paralellik göstermektedir. Okuma etkinlikleri sayesinde söz dağarcığı ve dil becerileri gelişen çocukların Türkçe ve Türk Kültürü derslerindeki temalara uygun metinlerle kültürel özellikleri kazanacakları düşünülmektedir. İlgili kitapların ders materyalleri ile bir başka benzerliği ise bahsi geçen kültür ve tarih öğretiminin doğrudan ve detaylı bir şekilde değil doğal akışında ve sezdirme yolu ile dönüm noktalarına değinilerek verilmesidir. Çünkü Karadağ ve Baş (2019), çalışmalarında açık bir kültür ve tarih öğretimi önerilmediğini, diktenin söz konusu olmadığını, öğrencilerin doğal bir biçimde kültüre ilişkin kazanım edinmelerinin ve tutum geliştirmelerinin beklendiğini belirtmektedir. İlgili inceleme nesnelere kültür öğretimine uygun olması, ders materyali olarak kullanılabileceği sonucunu da ortaya çıkarmaktadır.

Temalar temelinde sonuçlar tartışılacak olursa temaların inceleme nesnelere dağılımına bakıldığında çevre farklılıklar ve birlikte yaşama temasının 24 kitabın 22'sinde yer aldığı görülmüştür. Bunu 21 kitapta rastlanılan ben ve ailem teması ile 16 kitapta tespit edilen insan ve doğa temaları takip etmektedir.

24 inceleme nesnesinin 5'inde bayramlar ve kutlamalar teması ile ilgili veriler tespit edilmiş ve bu tespitler sonucunda ilgili 5 kitabın temalarla örtüştüğü ve alt temaları yansıttığı görülmüştür. Örneğin bayramlar alt temasında Cumhuriyet Bayramı ile Kurban Bayramı'na yer verilmiştir. Bu bayramlar sadece ismen geçmemekte, bayramlarla ilgili kültürel öğelere de rastlanmaktadır. Kültürümüzde var olan el öpme, büyükleri ziyaret, bayram ziyareti kültürel öğeleri

kitaplarda yer almaktadır. Yine kültürümüzün bir parçası olan sünnet düğünü, yer verilen kültürel öğelerdendir. Osmanlı Devleti'nin Lale Devri'nde gerçekleştirilen şehzade sünnetlerinin detaylı şekilde ele alındığı metinlerde hem tarihî hem de kültürel birçok bilgi doğal bir akış içinde senaryolaştırılarak okuyucuya sunulmaktadır. Bu da ilgili inceleme nesnelere öğretimin programı tema ve alt temalarına uygun olduğunu göstermektedir.

Ben ve ailem temasına yönelik bulgulara 24 inceleme nesnesinin 21'inde rastlanmıştır ve bu inceleme nesnelere temayı yansıttığı düşünülmektedir. Örneğin ben ve ailem temasını yoğun olarak işleyen birkaç kitap bulunmaktadır. Bu kitaplarda genellikle olumlu bir aile tablosu çizilmiştir: ailesi ile ilgili bir baba, ilgili bir anne, anlaşamıyor gibi görünse de birbirlerini çok seven kardeşler, sık sık ziyarete gelen büyükanneler, akrabalar, birlikte geçirilen tatiller...vb. Nur İzzü'nün Bana Derler Kıp Cadısı, Bugün Ne Cadılık Yaptım?, Güneşe Tırmanan Çocuk adlı kitapları ben ve ailem temasını tam olarak örnekleyen kitaplardır. Fakat Sevim Ak'ın Uçurtmam Bulut Şimdi adlı eserinde yer yer olumsuz bir aile çizilmiştir. Küçük bir kızın aile içinde dinlenilmediği, babanın sert kurallara sahip olduğu ve zaman zaman kitabın kahramanı olan küçük kıza şiddet uygulandığı görülmektedir. Bu nedenle ilgili kitabın pedagojik açıdan uygun olmadığı ifade edilebilir.

İncelemeye konu olan 24 kitabın 22'sinde "çevre, farklılıklar ve birlikte yaşama" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Kitapların hitap ettiği kitlenin Almanya'da yaşayan Türk çocukları olduğu düşünülürse "çevre, farklılıklar ve birlikte yaşama" temasında yer alan birlikte yaşama, farklı diller, farklı kültürler, uyum, anlaşma gibi alt temaların çocukların buldukları topluma entegrasyonları sürecini destekleyebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Geçmişe açılan kapı teması, Türk kültürünü ve tarihini tam anlamıyla yansıtan bir temadır. Türk tarihî ve kültürü ile ilgili öğeler verilirken de doğal bir akış içinde verilmesi önerilmektedir (Karadağ ve Baş, 2019). 24 inceleme nesnesinin 4'ünde temayla ilişkili bulguların bu özelliklere göre verildiği tespit edilmiştir. Örneğin bahsi geçen tarihî kahramanlardan biri Mevlana'dır ve Mevlana'nın hayatı, kişiliği didaktik bir tarzda değil bir arkadaş grubunun sohbet akışında Mesnevi'den alınan hikâyelerle anlatılarak yorumlanmaktadır. Bu da ders materyallerinin senaryolaştırma yaklaşımı ile uyum göstermektedir. Yine Lale Devri, ilgili inceleme nesnesinde akademik bir bilgi ile değil uzaylı bir çocuğun dünyayı ziyareti sonucu yaptığı gözlem ile eğlenceli ama gerçekçi bir biçimde yansıtılmış güzel bir örnektir. Bu nedenle ilgili kitapların temalara uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu senaryo akışı içinde, eğlenceli bir şekilde kültürel öğelerin verildiği bir diğer tema ise gezelim görelim temasıdır. Türkiye'de yer alan Gökçeada, Dalyan, İasos ve Bursa gibi yerleşim yerleri didaktik bir tarzda değil, merak uyandıran bir olay örgüsü içinde tanıtılmıştır.

Yöresel, lezzetler, Türk mutfağına ait yemekler ilgili kitaplarda verilen diğer kültürel öğelerdir.

İncelemeye konu olan 24 kitabın 16 tanesinde "İnsan ve Doğa" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 16 alt temasından 13 tanesini örneklediği görülmüştür.

Oyun ve eğlence, ele alınan diğer önemli bir tema olarak bu çalışmada yer almıştır. 24 kitabın 9 tanesinde "Oyun ve Eğlence" temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 28 alt temasından 11 tanesine örnek oluşturmuştur. İncelenen kitaplarda, cirit oyunu, gölge oyunu gibi oyunlar Türk kültürünü yansıtırken kelime oyunları ve strateji oyunları dil gelişimini ve zihinsel gelişimi destekler niteliktedir. İlgili oyunların bir senaryo bağlamında sezdirilmesi de program ile paralellik göstermektedir.

İncelemeye konu olan 24 kitabın 3 tanesinde sanat ve edebiyat temasına yönelik bulgulara rastlanmıştır. Bu bulgular, ilgili temanın 23 alt temasından 7 tanesini örneklemektedir. Diğer temalarla karşılaştırıldığında, tema içeriğinin geçtiği kitap sayısı, diğer temalara göre daha az sayıdadır. Sayısı daha az olmasına karşın bu temaya ilişkin içeriklerde kültür öğretiminin bir diğer parçası olan Türk şair ve yazarların öne çıktığı görülmüştür. Yunus Emre, Nedim, Mevlana gibi şairler, Türk edebiyatı ile ilgili didaktik bir tarz olmaksızın, bir olay örgüsü içinde yer almaktadır. Bunun yanında, Türk el sanatları, müzik aletleri, Türkçe basılı yayınlar gibi Türk kültürünü ve sanatını tanıtıcı öğelere yer verilmiş olması olumlu özellikler olarak tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmanın sonucunda bazı öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Bu sonuçlardan yola çıkılarak TEDA'nın Türkçe-Almanca iki dilli olarak çevirisini desteklediği çocuk kitapları, Türkçe ve Türk Kültürü dersi kapsamında veya ders dışı zamanlarda kullanılacak ek materyal olarak önerilebilir.
2. Yurt dışındaki Türk çocuklarının kelime hazinelerini ölçen çalışmalar temel alınarak ve yeni çalışmalar yapılarak söz varlığını artırmayı destekleyici kitaplar hazırlanabilir.
3. İnceleme nesnelere ulaşılması aşamasında kitapların dijital ortamda olmadığı görülmüştür. Ekonomiklik ilkesi temel alınarak kitaplar dijital ortama aktarılabilir.
4. Çocuk kitaplarının bir kısmının çizimleri ilgi çekici olduğu için dil ve kültür öğretiminin tercih edilen yöntemlerinden biri olan çizgi filmleri yapılabilir.

Summary

Introduction

Turkish children of families who migrated to European countries not only struggle to be bilingual but also experience some other cultural and academic problems (Ammermüller, 2007; Bilgiç, 2016; Ergüt,

2021; Karadağ & Baş, 2019; Şengül & Çetin, 2022; Şengül ve Toygar, 2021, Şengül & Yokuş, 2021).

Educational problems of bilingual Turkish children are frequently discussed in the literature. Based on these problem situations, in this study; the question of "How is the conformity of the German-Turkish bilingual children's books prepared within the scope of the TEDA project to the Turkish and Turkish Culture Curriculum themes?" was determined as problem statement. In this direction, it was aimed to determine whether the TEDA project German-Turkish bilingual children's books can be used for the themes and sub-themes in the Turkish and Turkish Culture Curriculum.

Method

In this study, qualitative case study method and the nested single case study design was used. Accordingly, "Turkish and Turkish Culture course themes in German-Turkish bilingual children's books published within the scope of TEDA" was determined as a single case. Convenience Sampling method was used in the selection of the research objects. The objects of the study are German-Turkish bilingual children's books translated within the scope of the TEDA project. At the beginning of the study, reaching all 46 TEDA books was aimed but due to the restrictions and limited working hours due to the COVID-19 pandemic 24 books –more than %50 percent of total 46 books- were found to be sufficient for the research. For data collection, document analysis method was used. In the analysis of the data, descriptive analysis and content analysis were used together. In order to ensure the trustworthiness and transferability of the study, interpretative validity criterias was implemented.

Results

Books analysed in this study, were handled in terms of themes and sub-themes in Turkish and Turkish Culture curriculum. The results obtained in line with the analyzes made in this study can be summarized as follows: Data on theme of "holidays and celebrations" were detected in 5 of the 24 research objects. It was seen that these 5 books largely overlapped with the themes and reflected the sub-themes. For example, the "Republic Day" and the "Feast of Sacrifice" were included in the sub-theme of holidays. Turkish cultural elements of kissing old people's hands, visiting elders and holiday visits were included in the books. The circumcision wedding, which is also a part of Turkish culture, is one of the other cultural elements mentioned in the books. Findings for the theme of "me and my family" were found in 21 of the 24 research objects, and these objects are thought to reflect the theme. In these books, generally, a positive family picture was drawn: a father concerned with his family, a caring mother, siblings who love each other even though they may not seem to get along, grandparents who visit families often, relatives, vacations spent together...etc. As regards, findings on the theme of

"environment, differences and coexistence" were found in 22 of the 24 books. Considering that the target audience of the books is Turkish children living in Germany, it can be concluded that sub-themes such as living together, different languages, different cultures, harmony and agreement in this theme, can support the process of integration of children into the society they live in.

The theme of "the door opening to the past" fully reflects Turkish culture and history. It is recommended to give the items related to Turkish history and culture should be in a natural flow of lesson, rather than didactic style (Karadağ, Baş, 2019). It was determined that the findings related to this theme were given according to these characteristics in 4 of the 24 research objects. For example, one of the aforementioned historical character of Turkish culture is Mevlana, and Mevlana's life is interpreted not in a didactic manner, but in the conversation flow of a group of friends by telling stories from the Mesnevi. This is in harmony with the scripting approach of the course materials. In 16 of the 24 books that were the subject of the research, findings on the theme of "human and nature" were found. It was seen that these books exemplify 13 of the 16 sub-themes of the related theme. In addition, findings for the theme of "game and entertainment" were found in 9 of the 24 books. These findings set an example for 11 of the 28 sub-themes of the "game and entertainment" theme. In the books examined, games such as the javelin game and shadow play reflect the Turkish culture. It was detected that in books Turkish children games were given in the context of a scenario and this feature shows parallelism with the program. It was seen that 3 of the 24 books of this study review mentioned the theme of "art and literature". These findings exemplify 7 of the 23 sub-themes of the "art and literature" theme. Poets such as Yunus Emre, Nedim and Mevlana related to Turkish literature took place in a plot rather than a didactic style. In addition, it has been determined as positive features that elements represents Turkish culture and art such as Turkish handicrafts, musical instruments, and Turkish printed publications are included.

Pedagogical Implications

As a result of the study, some suggestions are presented below:

1. Children's books that TEDA supports in Turkish-German bilingual translation can be recommended as additional materials that can be used within the scope of Turkish Language and Turkish Culture course, or outside of the classroom times.
2. Based on the previous studies that measured the poor vocabulary of Turkish children abroad; books that support increasing the vocabulary can be prepared under the leadership of the TEDA Project.
3. At the stage of reaching the research objects, it was seen that the books were not in the digital

environment. In order to easy acces, books can be transferred to digital media.

4. Since the drawings of some of the children's books are interesting cartoon films can be made and these films can be used for language and culture teaching.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun sorumlu yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

Kaynaklar

- Akar, H. (2019). Durum çalışması. A. Saban & A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (3. baskı, ss. 139-179). Anı Yayıncılık.
- Akturan, U., ve Baş, T. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri, Nvivo ile nitel veri analizi, örnekleme, analiz, yorum* (2. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Ammermüller, A. (2007). Poor background or low returns? Why immigrant students in Germany perform so poorly in PISA. *Centre of European Economic Research, Discussion Paper*, 05 – 18. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.686722>
- Bianco, J. L. (2008). Bilingual education and socio-political issues. In J. Cummins & N.H. Hornberger (Eds.), *Encyclopedia of Language and Education* (pp. 1499–1514). Springer. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_114
- Bianco, J. L. (2010). The importance of language policies and multilingualism for cultural diversity. *International Social Science Journal*, 61(199), 37–67. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2451.2010.01747.x>
- Bican, G. (2017). İki dilliliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel dilbilimsel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 353-366. <http://dx.doi.org/10.16916/aded.298779>
- Bilgiç, M. (2016). *Batı Avrupa'da iki dilli Türk çocuklarının yazılı Türkçe kelime sıklıkları: Fransa örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Bloomfield, L. (1973). *Language* (12th Edition). Compton Printing.
- Bölükbaş Kaya, F., Hançer, F. B., & Golynskaia, A. (2019). İki dillilik: Tanımı ve türler üzerine kuramsal tartışmalar. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(2), 98-113. <http://dx.doi.org/10.29228/ijlet.23366>
- Dışişleri Bakanlığı (2022). Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları. https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayanturkler_tr.mfa adresinden 22 Nisan 2022 tarihinde alınmıştır.
- Ergüt, S. E. (2021). *Türkçe ve Türk kültürü dersi alan yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarının miras dil konuşma kaygılarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Esenlikci, A. C. ve Engin, M. A. (2019). 1960'dan günümüze Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk göçmenlerin sorunları. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(20), 59-77. <http://dx.doi.org/10.31199/hakisderg.524500>
- Halliday, M. A., McIntosh, A., & Strevens, P. (1977). The users and uses of language. In J. Fishman (Ed.), *Readings in the sociology of language* (pp. 139 - 170). Mouton: The Hague. <https://doi.org/10.1515/9783110805376.139>
- Karadağ, Ö. ve Baş, B. (2019). *Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretimi* (1. Baskı). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Macnanya, J. (1967). The bilingual's linguistic performance – A psychological overview. *Journal of Social Issues*, 23(2), 58-77. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1967.tb00576.x>
- Maxwell, J. (1992). Understanding and validity in qualitative research. *Harvard Educational Review*, 62(3), 279-301. <https://psycnet.apa.org/doi/10.17763/haer.62.3.8323320856251826>
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Sage publications.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478. <https://doi.org/10.1177%2F107780049900500402>
- Şengül, K. ve Çetin, G. (2022). İki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme sorunları: Almanya örneği. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 7(1), 91-116. https://doi.org/10.17932/IAU.TOMER.2016.019/tomer_v07i1004
- Şengül, K., ve Toygar, Y. S. (2021). Veli görüşlerine göre Hollanda'da yaşayan iki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme durumları: Güçlükler ve gelecek beklentisi. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 202-220.
- Şengül, K., ve Yokuş, Y. (2021). İsviçre'de yaşayan iki dilli Türk çocuklarının Türkçe öğrenme ve kullanma durumlarına ilişkin veli görüşleri. *Asya Studies*, 5(17), 15-32. <https://doi.org/10.31455/asya.986073>
- Suri, H. (2011). Purposeful sampling in qualitative research synthesis. *Qualitative Research Journal*, 11(2), 63-75. <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ1102063>
- Tekeli, F. (2017). *İki dilli öğrencilere Türkçe öğretiminde malzeme kullanımı: Almanya örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. TDK.
- Uluslararası Göç Örgütü(2013). Göç Terimleri Sözlüğü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden 1 Mayıs 2022 tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.